

רד"ק: **מוזקנים**. כפל העניין במלות שונות או פי' המלמדים דרך השכלי מוזקנים מדברי הקבלה כי פקודיך נצרת, פי' כי מתחילה שמרתי מנעורי הפקודים דרך הקבלה ואחר כך כשהתבוננתי שמרתי אותם מדרך השכל:

(קא) מִכָּל-אֶרֶץ רָע פָּלֵאתִי רַגְלִי לְמַעַן אֲשַׁמֵּר דְּבָרְךָ.

רש"י: **כלאתי רגלי**. מנעתי כמו (שמואל א כ"ה:ל"ג) אשר כליתני היום מבוא בדמים:

מצודות דוד: **כלאתי**. מנעתי רגלי מללכת בדרך רע ולא מיראת הבריות כ"א למען אשמור דברך שהזהרת עליו:

מצודות ציון: **כלאתי**. מנעתי כמו ויכלא הגשם (בראשית ח):

אבן עזרא: **מכל** – לא כלאתי רגלי בעבור פחדי מרעה שתהיה לי, רק בעבור לשמור אמרי פיך.

רד"ק: **מכל**. מנעתי רגלי מכל אורח רע לא בעבור יראתי מבני אדם או שלא יבואני רע בשביל המעשה ההוא אלא כדי לשמור דבריך:

(קב) מִמִּשְׁפָּטֶיךָ לֹא-סָרְתִי כִּי-אַתָּה הוֹרַתְנִי.

מצודות דוד: **לא סרתי**. ר"ל שפטתי דין אמת כי אתה למדתני לבל אכשל בדבר:

מצודות ציון: **הורתני**. ענין למוד:

אבן עזרא: **ממשפטיך** – הטעם הוריתיני עד שלא סרתי.

רד"ק: **הורתני**. מדרך השכל שידעתים מן השכל נקבעו בלבי ורצוני ולא סרתי מהם, או פירש הורתני עזרתני בשמירתם כלומר הורתני שפתחת לפני דרכם:

(קג) מִהֲ-נִמְלָצוּ לְחַפֵּי אִמְרָתְךָ מִדְּבַשׁ לְפִי.

רש"י: **נמלצו**. נמתקו:

מצודות דוד: **מה נמלצו**. מה מאוד נחשבו אמרתך לחכי לדברי מליצה והמה ערבים לי יותר מערכות הדבש לפי:

מצודות ציון: **נמלצו**. מל' מליצה: **לחכי**. מלשון חייך:

אבן עזרא: **מה נמלצו** – מלה זרה ופרושו מתקו כי איננו מגזרת מליץ ומליצה כי מליץ כמו מקים ואין המ"ם שרש גם מליצה כמו מריבה ואין המ"ם מהשרש על כן נמלצו מלה זרה כי היא כמו נפתחו נשמרו נדברו והמ"ם מן נמלצו שרש כאחד מאלה פתח שמר, כי לא תבא אות אחר נו"ן

נפעל רק מן השרש פ"א פעל על כן נמלצו מלה זרה, על כן יש לפרשה כמו מתקו ויהיה הטעם כפול כמשפט, כן פירש לי החכם שיחיה ותחסר מלת מטעמי כי הם בכח הפועל.

רד"ק: **מה נמלצו**. מה מתקי מדבש והמליצה היא תוכן הדיבור לפיכך המשיל דברי התורה לדבש כי דבריה מתוקים אמורים במיטב הלשון והדיבור, ואמר נמלצו דרך כלל על דברי התורה, ואמר אמרתך לשון יחיד כי כל אחת מאמרות ה' נמלצה:

(קד) מִפְּקוּדֵיךָ אֶתְבוֹנֶן עַל פִּי שְׁנֵאתִי כָּל־אֶרֶח שְׁקָר.

מצודות דוד: **מפקודיך אתבונן**. מאשר אתבונן בפקודיך ע"כ שנאתי אורח שקר וכמ"ש רז"ל המאור שבה מחזיר למוטב:

אבן עזרא: מפקודיך – בהתבונני סוד הפקודים הנטועים בלב הם הסירוני מאורח שקר.

רד"ק: **מפקודיך אתבונן**. ומהם אתבונן כי הם נטועים על דרך השכל, והדבר אשר השכל ירחיקנו לבד מהמצוה עלינו לשנוא (נ"א שונא) אותו אדם על כל פנים לפיכך אמר שנאתי כל ארח שקר:

(קה) נִרְ-לְרַגְלִי דְבָרְךָ וְאוֹר לְנִתִּיבְתִי.

רש"י: **נר לרגלי דברך**. כשאני בא להורות הוראה אני רואה בתורה והיא מפרשת אותי מן האסור כנר המציל את האד' מן הפחתים:

מצודות דוד: **נר לרגלי**. כמו הנר מציל הוא בחשכת הלילה מכל מכשול לבל תגוף הרגל כן דברך מציל אותי מכל מכשול עבירה: **ואור וגו'**. כפל הדבר במ"ש:

מצודות ציון: **לנתיבתי**. ענין שביל ומסילה:

אבן עזרא: **נר** – כמו לאורו אלך חשך בלי מכשל, והנמשל הכבוד המאיר כנר.

רד"ק: **נר לרגלי**. כמו ההולך בחשך אם יהיה לפניו נר לא יכשל בדרכו כן דברך הם כמו נר לפני ויזהירוני (נ"א ויזהיריני) שלא אחטא:

(קו) נִשְׁבַּעְתִּי וְאֶקְיְמָה לְשֹׁמֵר מִנְשַׁפְטֵי צִדְקָה.

מצודות דוד: **נשבעתי וגו'**. ר"ל כדי לזרז את עצמי נשבעתי לשמור וכו' קיימתי את השבועה:

אבן עזרא: **נשבעתי** – כמו תשבע כל לשון. ויש אומרים: על ברית משה: ואת אשר איננו פה, אז היה בכח ועתה במעשה.

רד"ק: **נשבעתי**. לזרז עצמי לקיים משפטי צדקך כלומר כי הם משפטים שהם בצדק:

(קז) **נְעִינִיתִי עַד־מָאֵד יְהוָה חֵינִי כְדַבְּרְךָ.**

רש"י: **נעניתי**. נעשיתי עני ושפל כמו לענות מפני (שמות י"ג) וענה גאון ישראל בפניו (הושע ה'ה') תרגום יונתן וימאך, ועני חשוב כמת לפיכך חייני **כדבריך**. נעניתי חולי הוא שמטרף את הדעת ושמנו עניה בלשון משנה:

מצודות דוד: **נעניתי**. נעשיתי מוכנע עד מאוד לכן חייני כדברך שאמרת עלי ע"י נתן הנביא:

מצודות ציון: **נעניתי**. ענין הכנעה כמו לענות מפני (שמות יד):

אבן עזרא: **נעניתי** – אם באתני צרה ונעניתי בעיניו חייני כדברך – אשר יעשה אותם האדם וחי בהם.

רד"ק: **נעניתי** הנני בעיניו קשים: **עד מאד**. שאני קרוב למות: **חייני כדבריך**. כהבטחתך שהבטחתני ויש מפרשים בדברך (נ"א כדבריך) אשר אמרת אשר יעשה אותם האדם וחי בהם ואני שומר משפטי צדקיך:

(קח) **נְדָבוֹת פִּי רְצֵה־נָא יְהוָה וּמְשַׁפְּטֵיךָ לְמַדְנִי.**

רש"י: **נדבות פי**. דבר רצוי שפי מתנדב לך, כל נדבה לשון רצון הוא:

מצודות דוד: **נדבות פי**. דברי רצוי מה שפי מתנדב קבלם ברצון ולמדני משפטיך:

אבן עזרא: **נדבות** – הטעם להרבות תפלה, אולי תרגילני משפטיך.

רד"ק: **נדבות פי**. התפילות והתהלות שאני אומר לפניך ברוח נדיבה יהיו רצוים לפניך: **ומשפטיך למדני**. כי עליהם רוב תפילתי:

(קט) **נַפְשִׁי בְּכַפִּי תָמִיד וְתוֹרַתְךָ לֹא שָׁכַחְתִּי.**

רש"י: **נפשי בכפי תמיד**. הרבה נסתכנתי בסכנות רבות קרובות למיתה ואעפ"כ אני תורתך לא שכחתי (ע"ד חש בראשו יעסוק בתורה).

מצודות דוד: **נפשי בכפי**. אף שנפשי היא תמיד בסכנה כמו המחזיק דבר מה בכפו שהיא קרובה ליפול כשיפתח כפו ועכ"ז לא שכחתי תורתך בטרדות סכנה:

אבן עזרא: **נפשי** – אני במקום מסוכן, כמו: וישם נפשו בכפו.

רד"ק: **נפשי אע"פ שאני בסכנה תמיד כאילו נפשי בכפי אף ע"פ כן לא שכחתי תורתך:**

קי) נַתְנוּ רְשָׁעִים פַּח לִי וּמִפְקוּדֵיךָ לֹא תַעֲיִתִי.

מצודות דוד: נתנו. אף כי נתנו פח בדרכי מ"מ לא תעיתי מדרך פקודיך לעשות בהם נקם:

מצודות ציון: פח. רשת הלוכד: תעיתי. הסר מדרך הישר והולך בדרך אחר קרוי תועה:

אבן עזרא: נתנו – התברר דברי הסכנה.

רד"ק: נתנו פח. בדרכים בעבורי (נ"א בעבור) ללכדני ואעפ"כ מפקודיך לא תעיתי:

קיא) נַחֲלֹתִי עֲדוּתֵיךָ לְעוֹלָם כִּי־שִׁשּׁוֹן לְבִי הִמָּה.

מצודות דוד: נחלתי. אני מחזיק לעולם בתורה והיא לי לנחלה כי המצות שבהם ישישו לבי:

אבן עזרא: נחלתי – הטעם היא נחלתי שאשמח בה, ועדותיך – הם הנפלאות שעשית שהעתיקו אבותי ואני אשמח כאילו אני עד הייתי בימים ההם.

רד"ק: נחלתי עדותיך. כמו נחלה הם לי כלומר שאני מוחזק בהם כאדם המוחזק בנחלתו לעולם שלא אצא מהם שעה אחת שלא אחזיק בהם. כי ששון לבי המה. כי פקודי ה' ישרים משמחי לב ושם פירשנו העניין היטיבץ

קיב) נְטִיתִי לְבִי לַעֲשׂוֹת חֻקֶיךָ לְעוֹלָם עֶקֶב.

רש"י: (קיב) לעולם עקב. על מעגלותם ועל נתיבותם.

מצודות דוד: נטיתי לבי. מתענוגי הזמן: לעולם עקב. עד עולם עד סוף ימי וכפל המלה בשמות נרדפים וכן אדמת עפר (דניאל יב):

מצודות ציון: עקב. ענין סוף כעקב שהוא סוף הגוף:

אבן עזרא: נטיתי – פועל יוצא, לעולם עקב – שהם עומדים לעולם, או כי שכרם ותגמולם הוא לעולם.

רד"ק: נטיתי לבי. אם היה נוטה לדברי העולם אני הטתי אותו לעשות חקיך. כלומר שיהיה כל רצוני ומחשבתי לעשות חוקיך.

קיג) סַעֲפִים שִׁנְאַתִּי וְתוֹרַתְךָ אֶהְבֵּתִי.

רש"י: סעפים שנאתי. חושבי מחשבות און כמו (איוב כ"ב) לכן שעפי שיבוני (מלכים א' י"ח: כ"א) על שתי הסעפים כשאתה קורא סעפים הוא שם המחשבה וכשאתה קורא סעפים נופל הל' על החושבים אותם.

מצודות דוד: סעפים. כל המחשבות שנאתי אבל תורתך אהבתי וכל מחשבותי בה:

מצודות ציון: **סעפים**. ענין מחשבה כמו על שתי הסעיפים (מ"א י"ח):

אבן עזרא: **סעפים** – תואר כמו בעלי המחשבות, כמו: לכן שעפי ישיבוני או מגזרת מסעף פארה ויהיו התואר יוצא, כמו: ושבח אני את המתים והטעם משחיתים.

רד"ק: **סעפים**. פירשו אותו תואר כמו בעלי המחשבות הרעות ולפי דעתי שהוא שם ולא תואר ופי' כל שאר המחשבות שנאתי אבל תורתך אהבתי וכל מחשבותי עליה.

קיד) סְתֵרִי וּמְגִינִי אָתָּה לְדַבְּרֶךָ יַחְלֵתִי.

מצודות דוד: **סתרי**. אתה לי למסתר ולמגן כי אקוה לדברך אשר הבטחתני על זה:

אבן עזרא: **סתרי ומגיני** אתה – שלא ישחיתוני.

רד"ק: **סתרי**. שלא ירעו לי החושבים להרע לי. לדברך. והיא הבטחתך יחלתי ואתה תצילני מהם. או פי' לדברך לתורתך כי השומר אותה לא יבאווהו רע.

קטו) סוּרוֹ-מְמַנִּי מְרַעִים וְאַצְרָה מְצוֹת אֱלֹהִי.

מצודות דוד: **סורו וגו'**. לבל תסיתו אותי הרע כי חפץ אני לשמור מצות אלהי: מצודות ציון: **מרעים**. רשעים:

אבן עזרא: **סורו** – כן אומר לסעיפים.

רד"ק: **סורו**. אל תטרידוני והניחוני שאצרה מצות אלהי.

קטז) סִמְכֵנִי כְּאִמְרַתְךָ וְאַחִיָּה וְאֶל־תְּבַיֵּשְׁנִי מִשְׁבְּרִי.

מצודות דוד: **סמכני**. סמוך אותי בהבטחתך שאחיה ואל תבייש אותי מן חקותי כי המקוה לדבר מה ונמנע ממנו תחשב לו לבושה:

מצודות ציון: **משברי**. ענין תוחלת ותקוה כמו שברו על ה' (לקמן קמו):

אבן עזרא: **סמכני** – אשר יעשה אותם האדם וחי בהם, על כן: אחיה:

רד"ק: **סמכני כאמרתך**. שהבטחתני: **ואחיה**. ולא אמות ביד מריעים: **ואל תביישני משברי**. שסברתי אליך שתושיעני מהם או פי' כאמרתך שאמרת אשר יעשה אותם האדם וחי בהם ואני אעשה אותם וכעשותך שברי שלא ישלטו בי המריעים:

קיז) סִעֲדֵנִי וְאוֹשְׁעָה וְאוֹשְׁעָה בְּחֻקֶיךָ תִּמְיֵד.

רש"י: **ואשעה בחקיך**. ואתעסק כמו ואל ישעו בדברי שקר (שמות ה':ט') ד"א ואשעה לשון ספור ושנון כדמתרג' ולשנינה ולשועין. (קיא) סלית. רמסת נתתם למרמס כמו סלה כל אבירי ה' (איכה א':ט"ו):

מצודות דוד: **סעדני**. כשאתה תסעד אותי אהיה בוודאי נושע ותמיד אספר חוקיך כי יסורו ממני הטרדות המונעות:

מצודות ציון: **ואשעה**. ענין ספור כי ויספר תרגומו ואשתעי וכן ונשתעה ונראה יחדו (ישעיהו מ"א:כ"ג):

אבן עזרא: **סעדני**, **ואשעה** – תרגם אספר. והנכון בעיני: מגזרת שעשועים ונכפלה המלה כמו תשגשגי, ועי"ן היתה ראויה להיות בפתח קטן, אולי נקמצה בעבור אות הגרון.

רד"ק: **סעדני**. שאם תסמכני ותושיעני מידם לא יהיה שיטרידני: **ואשעה**. תרגום ואספר ואשתעי, וקמץ העי"ן במקום סגו"ל, או הוא מעניין תורתך שעשועי כי גם הוא שרשו שעה אלא שכפלו לו הפ"א והעי"ן:

סְלִיתְּ כָּל־שׁוֹגִים מִחֻקֶּיךָ כִּי־שָׁקֵר תִּרְמִיתָם.

מצודות דוד: **סלית**. רמסת כל השוגים מעשות חוקיך ר"ל עם כי יאמרו שגגה היתה: **כי שקר תרמיתם**. כי יודע אתה שערמתם שקר ולא בשגגה נעשה כי מזידין המה:

מצודות ציון: **סלית**. ענין רמיסה כמו סלית כל אבירי: **שוגים**. מלשון שגגה: **תרמיתם**. ענין ערמה כמו ותרמית לבם (ירמיה יד):

אבן עזרא: **סלית** – מהבנין הקל כמו הכבד סלה כל אבירי. והטעם: **סעדני ואחיה**, כי ראיתי שסלית הרשעים שבמרמה היו אומרים, שהם שוגים.

רד"ק: **סלית**. כמו סלה כל אבירי עניין הדריכה והרמיסה, והוא עבר במקום עתיד. אמר דרך בקשה תרמיס כל שוגים מחוקיך כי נמצא דרכם שקר, ואמר: **שוגים**. כי כשיראה עונם לבני אדם יאמרו כי שוגים היו:

סִיגִים יִי־הַשְׁבֶּת כָּל־רִשְׁעֵי־אָרֶץ לְכֹן אֶהְבֵּתִי עֲדוּתֶיךָ.

מצודות דוד: **סיגים**. כמו הסיגים אשר נשרפים המה בכור הצורף כן השבת מן העולם כל הרשעים ולכן בראותי מפלתם אהבתי עדותיך:

מצודות ציון: **סיגים**. כסיגים והוא פסולת הכסף: **השבת**. ענין ביטול:

אבן עזרא: **סיגים** – חסר כ"ף, כל רשעי ארץ הקדמונים, כאשר כתוב בעדותיך.

רד"ק: **סיגים**. כמה פעמים ראיתי עשית נקמה ברשעים והם הסיגים כמו שאמרת ואצרוף כבור סיגיך, והם אותם שזכר כי שקר תרמיתם שהם מרמים העולם והם רעים לעולם יותר מן הרשעים המגולים כי מאותם ישמור האדם את עצמו ומאלה אין אדם נשמר ואתה תביאם לידי גלוי ותשבתם מן העולם: ובאומרו **כל**. אינו דוקא כמו וכל הארץ באו מצרים: **לכן אהבתי**

קיט, קה – נר לרגלי דברך גו'

כ"ק אדמו"ר הזקן

רפה

וזהו כי אתה תאיר נרי כו', והוא דוקא ע"י בחי' הנו"ן פשוטה כנ"ל שכתובת אהרן לפי שהוא ענין ההמשכה הארוכה מבחי' חסד דאהרן שנק' הר ואמנם המשכה זו יוצאת בבחי' גבורות ברשפי אש כנ"ל אע"פ שבמקורו הוא חסד אלא שיורד בגבורה דהיינו בבחי' התגברות כמבואר במשל התפעלות הנפש מלב המדבר שאינו אלא דוקא ברשפי אש כו' וד"ל. ובחי' ההדלקה זאת יורדת כ"כ למטה בציוור קומה של כנ"י עד שתדליק גם הנשמות דסוף רגלי העשי' ונק' עקבות משיחא וכמ"ש נר לרגלי דברך כו' וכ"ז ע"י אהרן בנו"ן הפשוטה דוקא לפי שרגלי' יורדות כו' וכנ"ל וד"ל

סה"מ תקס"ג ע' קלח

רפו

ויובן זה עד"מ שצריכי' לתינוק קטן איזה ענין הלכה בגמ' כמו שנים אוחזין וכיוצא שלפי אותו התינוק הורגל בקטנו' עניניו לא יוכל להכיל ענין ההלכה כי רחוק הוא ממנה במהות ואיכות כי אינו בקי בהויות עולם ובטוב הלכותיהן וצריך להסביר אותו במשלים ומליצות לפי אופן ענינו שרגיל בהם תמיד כו' עד שמבין אותה ועד"ז ג"כ בכל התבוננות הנפש שהיא במדרגת התחתונה מאור פני מלך חיים ע"כ צריכי' לאריכות גדול ויגיעה רבה וכל שהוא קרוב יותר לימות המשיח שהנשמות נמוכות יותר ונק' אז עקבו' משיחא צריכי' לאריכות יותר ועליהם אמר דוד ע"ה נר לרגלי דברך פי' לרגלי לאותן הנשמות הנמוכות שהן בבחי' העקביים לדוד מלבא כללות בחי' מלכות כו' ג"ה יאירו דברך שבפסוק ראשו' דק"ש שיהי' גם הם מתפעלי' באהבה רבה ע"י שיאריכו באחד כנ"ל.

סה"מ תקס"ה ח"ב ע' תשא

כ"ק אדמו"ר האמצעי

רפז

וע"ז אמר נר לרגלי דברך לנשמות שבבחי' עקביים יאיר אור ה' שבחכמה דתורה כו'. לפי שיש כח ברגל לחזק ולהעמיד את הראש כו'.

דרך חיים ע' צ, ג

רפח

ואמנם דורו של משה היו כולם בבחי' המוחין חב"ד דחכמה שבראש וגם בחי' רגל דחכמה גדול מחב"ד שבמדות כדורו של דוד ושלמה ובחי' נה"י שבמדות גדול ממוחין דנה"י עד בחי' נה"י דנה"י בדור האחרון שנק' עקבות משיחא שהרי יש ג' פרקין גם ברגל ירך ושוק ועקב כו' וא"כ מ"ש רגלי קאי גם על דור האחרון שנק' עקב ממש דאתפשטותא דמשה בכל דרא עד בחי' העקביים ממש וראי' לזה ממ"ת שניתנה ע"י משה שמאירה גם בדור האחרון בלי שינוי כלל מכמו שקבלה משה בהר סיני כמ"ש משה קיבל תורה כו' עד גם תלמיד ותיק שעתידי לחדש כו' כמ"ש במ"א וד"ל, שהרי גם עכשיו מברך כאו"א נותן התורה כו' וכמש"א דוד נר לרגלי דברך כו' מפני שנעוץ תחלתן בסופן ממש אבל ענין גילוי אור א"ס כמו שהוא בפנימיות דחכמה הי' רק בדורו של משה גם בבחי' הרגל בחי' נה"י דאור אבא וד"ל.

סה"מ במדבר ח"ג ע' תתקלא

רפט

ובכנ"י הן נשמות שבעיקבות משיחא בנה"י דנה"י דעקב הרגל בדור האחרון הוזה שע"ז א' נר לרגלי דברך שהוא אור דחכ' דתו' שהי' במ"ת בס"ר שרשי' בחכ' בראש מאיר גם עד בחי' העקביי', וכמו אור דחכ' במוח שמתפשט בכינה ומדות בלב לכל האברים עד הרגל וכאור דתו' במצות עד צדקה שברגל שעושה בחי' ההתכללות עצמ[ית] גם אחר ההתחלקות דחיות באברים כנ"ל, וכך בכללות קומה דכנ"י מראש מדורו של משה עד עתה או בכל דור או מת"ח עד ע"ה נשמות שברגל מאיר בהם מאור דתו' מ שנק' תורת האדם בהתכללו' כנ"ל וכמו התכללות דד' דגלי' במדבר שנק' צבאות הוי' בבחי' אדם כאיש א' ממש כו' וד"ל.

טז וזהו כללות ענין המנורה שהוא עיקר ענין בנין המל' שהן כנ"י למעלה ולמטה כנ"ל והן ז' קני המנורה שהן ז' כלי' לז' מדות לקבל האור דחכ' דתו' בבחי' מ"ה דשם הוי' שהוא בבחי' ביטול במציאות הנ"ל ע"י שמן למאור שהדליק באור שהשמן הוא בבחי' מה דחכ' דתו' אור שהוא בהעלם ומקור דאור דתו' וע"י כליון השמן הוא שנשאב בפתילות שבנרות ע"י אור דתו' להאיר הנשמו' בכלל ולעשות בהן בחי' התכללו' העצמי' כמ"ש אל מול פני כו' שהוא בחי' המאור דעצמות א"ס שבפנימיות החכ' דתו' וזהו בחי' גבורות דאור אבא להתחלק בהתחלקות דמדות דבינה להיות נמשך באו"כ דוקא והוא ציור כל המנורה מראשה לרגלה שהוא כמו ציור דבנין המל' שהן כנ"י מראש לרגל כנ"ל וזהו עד יריכה (כנשמו' דגלו' דעכשיו שהוא בירכי' עד עקב כו') ולזאת נמשך אור דחכ'

דתו' להחיות ג"כ לנשמו' דעכשיו שהן בבחי' עקביי' כמ"ש נר לרגלי דברך כנ"ל ולהיות בהן בחי' הביטול במציאות בכל ניצוץ קטן לימשך אל מול פני כו' בק"ש כנ"ל

סה"מ במדבר ח"ג ע' תתקפז ואילך

רצ

ולכאורה זהו כדבר פלא האיך ימצא שלימות הבירור בסוף כל המדריגות יותר מבראש ששם גילוי המוחין דחכמה בתכלית הגדלות ובעקבות משיחא בחי' הארת המוחין בתכלית הקטנות כו' אך הנה בהכרח לומר שהוא בחי' עקביים שלימות הבירור דוקא מפני שנעוץ תחלתו בסופן כידוע א"כ אדרבא דוקא שם אנכי בחי' מקור כו' ולזה אמר דוד נר לרגלי דברך לרגלי דוקא ולזה אמר והיה עקב אז תשמעון ודאי ולא מקודם לכן וכידוע מארז"ל שאם ישראל עושיין תשובה דוקא נגאלין ואם לאו אין נגאלין כו' וא"כ אין הכל חוזרין בתשובה רק בעקבות משיחא דוקא ואזי והיה עקב אז תשמעון כו' וד"ל.

שערי תשובה ע' קיט, א

רצא

וז"ש דוד נר לרגלי דברך שדבר ה' זו הלכה דאורייתא מח"ע נפקת מאירה גם ברגלי שהן נשמות שבעקביים כמו נשמות שבדורות אלה שבעקבות משיחא שהק"נ שאחוז בעקב מסתיר מאד ועכ"ז נר לרגלי דברך וד"ל

שערי אורה ה, א

כ"ק אדמו"ר הצ"צ

רצב

והנה גם המצות נק' בשם רגל כי רמ"ח פקודין רמ"ח אברין דמלכא ותרין דרועין שהוא אהוי"ר המלוכש ביחד נק' נר, וכתב נר לרגלי דברך שבחי' נר הוא מלוכש ברגל שהו"ע המשכת אוא"ס למטה בנבראים ע"י המצוות שזהו בחי' אחרונה ג"כ שנק' רגל וע"י מעהמ"צ שהוא בחי' רגל נתוסף ג"כ אור למעל' שהו"ע גילוי עצמי' המוחין וזהו"ע שלש רגלים תחוג לי בשנה שזהו עליית המצות דכל השנה שנכללים בג' קוין תורה ועבודה וגמ"ח פסח הוא קו הימין ושבועות קו השמאל וסוכות קו האמצעי וכאשר עולים למעלה אז מעוררין תוספת אור בעצמות המוחין עד שנמשך בחי' ראי' בנש"י כמש' יראה כל זכורך כו'.

אוה"ת בראשית ח"ז ע' תתתנ

רצג

והענין הוא כי הנה נש"י נקראים בנים ברא כרעא דאבוה בחי' רגל וכדפירש"י בחומש פ' בלק ע"פ כי הכיתני זה שלש רגלים אומה החוגגת ג' רגלים וכת"י והם תכו לרגליך, וע"כ כאשר ישראל לומדים התורה הרי בעמידה זו שלומדים את ההלכה כיון שהם עצמם בחי' רגל הרי עי"ז מגביהים את הראש העליון כו' וזהו ישראל לי ראש שע"י הרגל נגבה הראש, וע"י שמקיימין את המצות שהמצות נקראי' ג"כ רגל כו' כנ"ל בענין שלש רגלים, וכת"י נר לרגלי דבריך דהיינו המצות כמ"ש כי נר מצוה עי"ז גורמים להיות הקדב"ה כביכול עומד על רגליו שהוא בחי' הגבהת הקומה עליונה.

אור התורה נ"ך ח"ג ע' אישמה

כ"ק אדמו"ר מהר"ש

רצד

וזהו בכל נפשך דהיינו בכל כחות הנפש אפילו בבחי' רגל שגם בחי' הרגל תרום ותגביה [וזהו נר לרגלי דבריך].

לקו"ת לג' פרשיות ע' ג, ג

כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

רצה

והנבראים דעוה"ז הם בבחי' יש ומציאות שהם נפרדים, ואופן התהוותם הוא באופן כך, אלא שרק ע"י עבודה ויגיעה אפשר להשיג ולהרגיש את האור האלקי, וצריכים לזה עבודה עצומה במאד מאד. והוא ע"י השגה טובה והתבוננות אמיתי בתפלה ואח"כ בעבודת לימוד התורה הנה נר לרגלי דבריך כו', דכאשר הולך בדרכי עבודתו כל היום הנה אור דברי התורה ותפלה מאירים לו, והרי צריכים לזה עבודה גדולה, וע"י העבודה הרי נרגש האור בנפשו, וגם אפשר להגיע ולהרגיש מהות האור והו"ע עולמך תראה בחיך.

סה"מ תרפ"ד ע' פט

כ"ק הרה"ג והרה"ח וכו' המקובל מוהר"ר לוי יצחק

רצו

הרי שנו"ה ומל' שייכים זה לזה. וכמ"ש ותפול לפני רגליו, אסתר הוא מל' ונופלת לפני רגלו נו"ה דז"א וכן נר לרגלי דבריך. שדבור דמל' הנק' נר, נר מצוה הוא לרגלי לנו"ה דז"א. ולפעמים נו"ה הם בחי' לבושים למל' כמ"ש הוד והדר לבשת, הרי שהוד והדר הם לבושים.

לקלו"י תנ"ך ומארז"ל ע' שסט ואילך

כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א

רצו

א. בסיום ספר קדושה – סוף הלכות שחיטה – כתב הרמב"ם (בהמשך לענין כבוד המצוות): "הצילנו (הקב"ה) מלמשש בחושך וערך אותנו נר ליישר המעקשים ואור להורות נתיבות היושר, וכן הוא אומר" נר לרגלי דבריך ואור לנתיבותי".

וצריך ביאור בהטעם שהרמב"ם מסיים עם הפעולה החיובית של תורה ומצוות – "וערך אותנו נר", ויתירה מזה – "ואור להורות נתיבות היושר" – אף שתוכן רוב ההלכות שבספר הוא לכאורה אודות הזהירות וההבדלה מדברים אסורים: הלכות איסורי ביאה, ועד"ז מאכלות אסורות, היינו הענין ש"הצילנו מלמשש בחושך . . ליישר המעקשים"?

ויש לומר הביאור בזה בהקדים, שהלכה זו (וכללות הספר) מורה על כללות ענין התורה ומצוותי, "נר מצוה ותורה אור" (ע"ד "וערך אותנו נר . . ואור להורות . . וכן הוא אומר נר לרגלי דבריך ואור לנתיבותי").

וכמרומו גם בענין השחיטה (שבזה מסתיים ספר קדושה), שענינו – "אין ושחט אלא ומשך", שזהו תוכן ענין התורה ומצוות – שמוציאים ומעבירים את כל העולם מרשות האיסור לרשות ההיתר, עד לרשות הקדושה (כנ"ל ס"ד).

ב. והביאור בזה, שבכללות המצוות – שתי דרגות וענינים:

(א) כמארז"ל⁶⁶ "לא ניתנו המצוות אלא לצרף בהן את הבריות" [ומה שאמרו חז"ל⁶⁷ "רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות" – קאי

66) תהלים קיט, קה.

67) משלי ו, כג.

68) ב"ר פמ"ד, א. וש"נ.

69) מכות כג, ב (במשנה).

על הריבוי ("הרבה להם") של תורה ומצוות, והיינו, הפעולה של צירוף וזיכוך ובירור מכל סיגים ופסולת. וענין זה שייך גם לאלו הנמצאים בדרגא הכי פחותה, ועד שנקראים בשם "בריות" ("לצרף בהן את הבריות"), שאין להם מעלה מלבד זה שהם "בריות בעלמא" (כמבואר בתניא פרק לב).

[ולהעיר גם מהשייכות המיוחדת דענין הצירוף לימינו אלה דסיום הגלות – ע"פ מ"ש בדניאל⁷⁰ שלפני הגאולה "יתבררו ויתלבנו ויצרפו רבים"].

אמנם, שלימות ותכלית המצוות היא: (ב) גילוי אור הקדושה (שלמעלה מבירור מסיגים).

ודוגמת זה במצוות עצמן: מצוות שהן בעיקר לצרף ולברר ולזכך את האדם מסיגים – כמו הדינים בהלכות איסורי ביאה והלכות מאכלות אסורות וכיו"ב, ובזה גופא כמה דרגות – צירוף אחר צירוף, בירור אחר בירור; ומצוות שענינן (לא כל כך בירור וזיכוך הסיגים, אלא בעיקר) גילוי אור הקדושה – כמו מצוות שבלב (ומחשבה): מצוות אהבת ישראל, מצוות אהבת ה', אהבה בתענוגים, אהבה רבה.

ועד"מ במאכלים (להבדיל): שמן או יין המעורב עם שמרים הוא מאכל ע"פ דין⁷¹, וגם השמרים הם חלק מהמאכל ואפשר לאכלם (גם מי שהוא מזוכך ("איידל" באכילתו) – אף ששמרים מצד עצמם אינם מאכל. אבל מכל מקום מובן שאינו דומה לזיכוך המאכל כפי שהוא לאחר בירור המאכל מכל השמרים כו' [ע"ד המעלה דזהב טהור לגבי זהב המעורב עם סיגים].

ועד להזיכוך של מאכלי שבת לגבי מאכלי חול, כידוע שבאכילת שבת אין פסולת כלל, ולכן אין עבודה של בירור המאכלים כו'⁷². [ולהעיר, שבמאכלי שבת גופא – אינו דומה מעמדם ומצבם ביום השבת עצמו לגבי מעמדם ומצבם בערב שבת, ועאכו"כ לגבי מעמדם ומצבם בימים שלפני ערב שבת].

ועד"ז ישנן דרגות בפעולת המצוות: הפעולה "לצרף בהן את הבריות" – לזכך ולברר מסיגים; אבל מובן, ששלימות ותכלית המצוות היא – לא רק זיכוך ובירור מסיגים, אלא גילוי אור הקדושה בהאדם, עד באופן שאין מקום לסיגים – ע"ד הידוע⁷³ בנוגע לגן עדן, שקדושתו אינה סובלת איזה ענין של חטא כו', ולכן

(70) יב, י.

(71) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סשי"ט ס"ד.

(72) תו"א ר"פ חיי שרה. ובכ"מ.

(73) ראה מאמרי אדהאמ"צ ויקרא ח"ב ע' תשג. סה"מ במדבר ח"ב ס"ע רג. וש"נ.

גורש אדם הראשון מגן עדן אחרי החטא.

ג. ע"פ הנ"ל יש לבאר תוכן סיום הלכה זו, דיש לומר שתוכנו אודות דרגות הנ"ל בפעולת המצוות:

"הצילנו מלמשש בחושך" קאי על פעולת המצוות "לצרף בהן את הבריות" – ההצלה והשלילה מסיגים ופסולת – "למשש בחושך" (לא סתם חושך, אלא באופן שאפשר למששו), שזהו התוכן הפשוט של הלכות איסורי ביאה והלכות מאכלות אסורות.

"נר ליישר המעקשים" – דרגא נעלית יותר בצירוף הבריות שע"י המצוות, שכבר נעשה נר המאיר, אבל הפעולה היא עדיין "ליישר המעקשים" (סיגים שאינם חומריים כל כך).

ותכלית ושלימות פעולת המצוות היא – "ואור להורות נתיבות היושר" – גילוי אור הקדושה.

ואח"כ ממשיך ומביא הראי' לזה מתורה: "וכן הוא אומר נר לרגלי דברך ואור לנתיבותי". אלא שבהראי' מהכתוב, התוכן של "נר לרגלי" הוא לא בנוגע לבירור של סיגים, כי אם "נר" – גילוי אור, אבל האור הוא "לרגלי", בערך ל"אור לנתיבותי".

ד. ובפרטיות יותר – החילוק בין נר ואור הוא ע"ד החילוק בין מצוות ("נר מצוה") ותורה ("תורה אור"):

עה"פ "נר מצוה ותורה אור", מבואר במסכת סוטה⁷⁴ – "משל לאדם שהי' מהלך באישון לילה . . ומתיירא . . נזדמנה לו אבוקה של אור ניצל . . ועדיין מתיירא . . כיון שעלה עמוד השחר ניצל כו'". נמצא, ש"נר", עם היותו מאיר וכו', מכל מקום יש בו הפסק, שאינו שלימות האור. וזהו בהתאם לפעולת המצוות "לצרף בהן את הבריות" באופן של "נר ליישר המעקשים" (שיש בזה עדיין בירור של סיגים).

משא"כ "אור" הרי הוא אור תמידי ואמיתי, המורה על גילוי אור הקדושה שע"י התורה – "ואור להורות נתיבות היושר" [ובזה גופא ישנן דרגות: אור היום (כבגמרא שם) וכו', עד האור דלעתיד לבוא שאין לו הפסק כלל⁷⁵].

74) כא, א.

75) ראה ישע"י ס, יט.

וענין זה קשור גם עם המבואר בגמרא שם, שזהו החילוק בין תורה ומצוות – "מה נר אינה מגינה אלא לפי שעה אף מצוה אינה מגינה אלא לפי שעה . . מה אור מגין לעולם אף תורה מגינה לעולם", וכמבואר עד"ז בתניא⁷⁶ בנוגע למצוות ש"יחוד זה למעלה הוא נצחי לעולם ועד . . אלא שלמטה הוא תחת הזמן כו", והיינו, שלמטה הוא "לפי שעה", משא"כ תורה גם למטה היא "לעולם" (כי ע"י לימוד התורה נעשה יחוד נפלא (גם למטה) כו', כי הלימוד נתפס ומוקף בשכלו⁷⁷).

וע"פ הנ"ל מובן מה שמסיים הרמב"ם עם הפעולה החיובית של תורה ומצוות – "ואור לנתיבתי" – כי זוהי השלימות והתכלית של כל התורה ומצוות, ולכן מסיים הרמב"ם בזה, ד"סוף מעשה במחשבה תחילה"⁷⁸. אמנם, הסדר בעבודה בפועל הוא מן הקל אל הכבד: "הצילנו מלמשש בחושך, (ואח"כ) וערך אותנו נר ליישר המעקשים (ואח"כ) ואור להורות נתיבות היושר, וכן הוא אומר נר לרגלי דבריך ואור לנתיבתי".

משיחת ש"פ שמיני תשמ"ט⁷⁹

(76) פכ"ה (לב, א).

(77) תניא פ"ה (ט, ב).

(78) ע"פ פיוט "לכה דודי".

(79) הנחה בלתי מוגה – דברי משיח תשמ"ט ח"ג ע' 187 ואילך.

רצח

ב' דרגות באור המצוות

א. רש"י מפרשי את חציו הראשון של הפסוק "נר לרגלי דברך – כשאני בא להורות הוראה אני רואה בתורה והיא מפרשת אותי מן האסור, כנר המציל את האדם מן הפחיתים".

וצריך להבין: א) מהו הכפל "נר לרגלי דברך ואור לנתיבתי"? ב) מהם הדיוקים בלשון: "נר" בקשר ל"רגל", ו"אור" לנתיבתי"?

ב. והביאור בכל זה, "דברך" כאן אינו כפשוטו שהרי אין לו גוף ולא דמות הגוף, אלא דברה תורה כלשון בני אדם², שכמו שאצל בני אדם הדיבור מגלה אל הזולת את הנסתר במחשבה אל הזולת, עד"ז למעלה ענין הדיבור מורה על

(1) כאן.

(2) רמב"ם הלי' יסוה"ת פ"א ה"ז-ט.

"יציאת האור והחיות ממנו ית' מההעלם אל הגילוי"³.

וזהו ענין המצוות – לגלות את פנימיותו ית'. ויתירה מזו, עפ"י דברי אדמו"ר הזקן: ש"מצוה" מלשון צוותא וחיבור, שהאדם המקיים המצווה נעשה בצוותא וחיבור עם הקב"ה מצווה המצוות, עד ל"ישראל וקוב"ה כולא חד"⁵, ובנוסף לזה יש גילוי שנעשה בעולם ע"י המצוות.

וזהו ב' הענינים: (א) בתחילה "נר" לאחד, להאדם עצמו, ואח"כ נעשה ב' "אור" – לרבים (כמבואר במדרשי חז"ל פרטי הדרגות ב"אור"), עד שמאיר לעולם כולו. וכאשר נעשה ענין ה"אור" בתכלית השלימות בעולם כולו, הרי ע"ז נאמר: "והי' הוי' לך לאור עולם".

ומאחר שכללות העבודה היא באופן של עלי' "מחיל אל חיל", לכן מתחיל הכתוב ב"נר" וממשיך ומסיים ב"אור".

והנה פעולת המצוות הנ"ל בהאדם, צריכה לחדור בתוכו עד לחלקיו הכי תחתונים, וזהו שלגבי "נר" כתיב "רגלי" – החלק הכי תחתון בגוף האדם, שעל ידו הולך על הארץ, לרמז על העסק בעניני עוה"ז התחתון, כי "נר" המצוות מאיר גם ב"רגלי".

ולאח"ז נפעל העילוי של "אור" לרבים, שהוא גם "לנתיבתי" – שהוא יותר רחוק מ"רגלי" (שהיא חלק התחתון מהאדם), אלא הוא למקום גשמי בעולם, ובו גופא הוא רק שביל קטן וצדדי¹⁰, שגם בו מאיר "אור" המצוות.

וטעם הדבר הוא, כי שליחותו של כל יהודי הוא לעשות לו ית' דירה בתחתונים¹¹, "ושכנתי בתוכם", וזה לא רק בענינים חשובים וכלליים ("ראש", "דרך"), אלא גם בכל פרט ופרט גם קטן וצדדי שבבריאה ("רגלי", "נתיב"). שכן

(3) ראה תניא פכ"א.

(4) לקו"ת בחוקותי מה, ג. מז, ב. ובכ"מ.

(5) ראה זח"ג עג, א.

(6) ראה תניא פל"ז.

(7) ראה סוטה כא, א. אוה"ת נ"ך עה"פ כי נר מצוה ותורה אור (ס"ע תקסח ואילך). קונטרס עץ החיים בתחילתו. ועוד (ושם שנר – מצוה, ואור – תורה. והמבואר כאן (ששניהם במצוה) הוא עפ"י פשוטו של מקרא שאותו "דברך" הוא הן "נר" והן "אור". וכן פירש הרמב"ם בסוף הל' שחיטה. ע"ש. המו"ל).

(8) ישעי' ס, יט.

(9) תהלים פד, ח. וראה "תהלות מנחם".

(10) ראה ת"י ישעי' מג, טז. ת"י ומצו"צ תהלים קיט, לה. וראה אוה"ת נ"ך ע' תקנד.

(11) תניא רפל"ו.

(12) תרומה כה, ח.

גם ממנו צריך לעשות דירה לו ית', שהדיוק בזה הוא ב"דירה" הוא, בית קבע, "שהמלך דר בו"13 בקביעות"14.

תהלות מנחם עה"פ

(13) לשון אדה"ז לקו"ת במדבר ט, ב.

(14) משיחת כ"ה אייר ה'תשמ"ז (לנשי ובנות חב"ד). וראה גם שיחת ש"פ שמיני ה'תשמ"ט. וראה גם שיחת אחש"פ ה'תשכ"ג.

•

קיט, קו – נשבעתי ואקיימה לשמר משפטי צדקך

כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א

רצט

דזהו מה שאמרו רז"ל (בנדרים¹) נשבעין לקיים את המצוות, דלכאורה אינו מובן למה צריך הוא לשבועה והרי גם בלאו הכי מצווה הוא לקיים את המצוות וכבר מושבע ועומד הוא מהר סיני². וגם צריך להבין מה שהוצרכה להיות השבועה בהר סיני, ולמה אינו מספיק הציווי עצמו. אך הענין הוא, שהשבועה לוקחת ממקום (נעמט זיך פון אן ארט) שלמעלה מהציווי, ולכן צריך שיהי' מושבע מהר סיני, כי עי"ז הציווי הוא בתוקף יותר. אלא שמ"מ נשבעין לקיים את המצוות, ומצוה היא³ כמ"ש⁴ נשבעתי ואקיימה, כי השבועה מה שהוא מושבע ועומד מהר סיני היא בהעלם ומה שבגילוי הוא רק הציווי, שלכן הנוסח דברכת המצוות הוא אשר קדשנו במצוותיו וצונו (ולא וצונו בשבועה), דאף שיודעים אשר הציווי הוא בשבועה כמ"ש⁵ לעברך בברית הוי' אלקיך ובאלתו, הרי מה שבגילוי הוא רק הציווי (דבר אל בני ישראל, צו את בני ישראל) ולא השבועה. ולכן נשבעין לקיים את המצוות שאז השבועה היא בגילוי.

ד"ה איתא בסוף מנחות בא וראה תש"ל⁶

(1) ת, רע"א. תמורה ג, ב.

(2) יומא עג, ב.

(3) פרש"י חגיגה י, א.

(4) תהלים קיט, קו.

(5) נצבים כט, יא.

(6) הנחה בלתי מוגה – סה"מ ראש השנה ע' קסד"ה.

•